UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

DAFTAR PUSTAKA

Buku

A. G. F. Andu. (1976). *Indonesian Artificial Distributional Bidding System.* Semarang: Effendi Harahap Publishing Coy.

Bedjo Riyanto. (2019). *Siasat Mengemas Nikmat: Ambiguitas Gaya Hidup dalam Iklan Rokok di Masa Hindia Belanda Sampai Pasca Orde Baru 1925-2000.* Yogyakarta: Sanata Dharma University Press.

Blackburn, S. (2011). *Jakarta: Sejarah 400 Tahun.* Jakarta: Komunitas Bambu.

Djanwar Dt. R Medjolelo dan Pradiko Reksopranoto. (1979). *Pedoman Penyelenggaraan Pertandingan Bridge.* Bandung: PT. Karya Nusantara cabang Bandung.

Djoko Soekiman. (2000). *Kebudayaan Indis dan Gaya Hidup Masyarakat Pendukungnya di Jawa (Abad XVIII – Medi, Kebudayaan Indis dan Gaya Hidup Masyarakat Pendukungnya di Jawa (Abad XVIII – Medio Abad XX).* Yogyakarta: Yayasan Bintang Budaya.

E. D. Yohanes. (1988). *ss Permainan.* Yogyakarta: Liberty.

E. H. Ch. Mengerink dan Sam Pasaribu. (1936). *Mari Kita Bermain Bridge Djilid 2.* Bandung: Penerbitan Vorkink-van Hoeve.

Frank, I. (1998). *Search and Planning Under Incomplete Information: A Study Using Bridge Card Play.* London: Springer-Verlag London.

GABSI, B. B.–P. (2015). *Mini-Bridge.* Jakarta: PB GABSI.

GABSI, B. B.–P. (2015). *Modul Mengajar Bridge.* Jakarta: PB GABSI.

H. Harsuki. (2004). *Olahraga Indonesia dalam Perspektif Sejarah Periode 1945-1965.* Proyek Pengembangan dan Keserasian Kebijakan Olahraga, Direktorat Jenderal Olahraga,.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Johannes, E., & Johannes, P. D. (1989). *Aneka Teknik "Sepit".* Yogyakarta: Liberty.

Komarudin, M. (2013). *Psikologi Olahraga.* Bandung: PT Remaja Rosdakarya.

Lombard, D. (1996). *Nusa Jawa: Silang Budaya Kajian Sejarah Terpadu Bagian 1: Batas-Batas Pembaratan.* Jakarta: Gramedia Pustaka Utama.

Lucardie, A. J. (1937). *Bridge.* Rijswijk: V. A. Kramers.

Manley, B. (2011). *The Official Encyclopedia of Bridge 7th Edition.* United States of America: American Contract Bridge League.

Margana. (2001). *Diktat Kuliah Sejarah Olahraga.* Yogyakarta: FIK Universitas Negeri Yogyakarta.

Sejarah Olahraga Indonesia. (1991). Jakarta: Kantor Menteri Negara Pemuda dan Olahraga.

Sophiaan, M. (1978). *Sistim Super Precision dalam Bridge Review.* Jakarta: Gabsi.

Siregar, R. (1987). *Bridge Indonesia di Gelanggang Dunia.* Jakarta: PT Pustaka Karya Grafika Utama Jakarta.

Siregar, R. (1987). *Radar Gelap.* Jakarta: PT Pustaka Karya Grafika Utama Jakarta.

Siregar, R. (1992). *Logika Bridge.* Jakarta: Grafitakama Jaya.

Taufik Asbi. (2010). *Tiga Langkah Mudah Belajar Bridge.* Depok: PT Media Indo Cipta.

Taylor., J. G. (2009). *Kehidupan Sosial di Batavia.* Jakarta: Masup Jakarta.

Watson, L. H. (1958). *Watson's Classic Book on the Play of the Hand at Bridge.* New York: Sterling Publishing.

Weber, E. P. (1934). *Koning Bridge en Zijn Onderdanen Psycologie Aan de Bridge Tafel.* Belanda: Schuyt.

Yo An Djan. (1962). *Siasat Permainan Bridge II.* Djakarta: Penerbit Djambatan.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Skripsi, Tesis, dan Disertasi

Anggita Irawan. (2019). Proses Berpikir Ranah Kognitif Siswa Peraih Prestasi Non Akademik Dibidang *Bridge* Berdasarkan *Gender* Dalam Menyelesaikan Masalah Peluang. *Skripsi.* Universitas Jember.

Astri Kumala. (2019) Konstruksi Kartu Yang Tepat Keluar Dari Tebakan Kartu Bridge. *Skripsi.* Universitas Negeri Maulana Malik Ibrahim.

Cilvia Juliani. (2013). Bridge Training Center Yogyakarta Dengan Pendekatan Arsitektur Hi-Tech. *Skripsi.* Universitas Gadjah Mada, Yogyakarta.

Debby Indah & Nurtia Nilam Sari. (2018). Aplikasi Pendekatan Active Learning Terhadap Kemampuan Permainan Mini Bridge Siswa Kelas IV SD Negeri 004 Rambah Samo. *Jurnal Pendidikan Rokania, Vol. III No.3*.

Ersita Afiyah Utami. (2023). Pengembangan Modul Materi Peluang Menggunakan Metode Permainan Dengan Memanfaatkan Kartu Bridge/Remi Untuk Memfasilitasi Kemampuan Berpikir Kombinatorial. *Skripsi.* Universitas Islam Negeri Syarif Hidayatullah, Jakarta.

Evy Triani Nurjanah. (2022). Pengembangan Permainan Edukatif Kartu *Bridge* Berbasis Audio Sebagai Media Pembelajaran IPA Pada Sub Bab Lapisan Atmosfer Kelas VII SMP/MTs. *Skripsi.* Universitas Islam Negeri Kiai Haji Achmad Siddiq Jember.

Melinda Ayu Savira. (2023). Peran *Self-Determined Motivation* dan Dukungan Sosial Pelatih Terhadap Kepercayaan Diri Atlet Bridge. *Skripsi.* Universitas Gadjah Mada.

Artikel

Renata Maximillian & Deasy Silvya Sari. (2024). Diplomasi Olahraga Gabungan Bridge Seluruh Indonesia (Gabsi) melalui World Bridge Federation (EBF). *Padjajaran Journal of International Relations Vol. 6 No. 1*.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Reza Febri Pratama (2023). Bahana Orkestra Militer: Militaire Sociëteit Concordia dalam Kehidupan Hiburan Kaum Elite Eropa di Batavia Tahun 1833-1942. *Jurnal Historia, 6*.

Sri Hartini, Nazurty, & Atri Widowati. (2021). Upaya Pengenalan Olahraga Bridge Melalui Video Tutorial di Kabupaten Tanjung Jabung Barat. *AKTUALITA jurnal penelitian sosial dan keagamaan Vol. 3 No. 1*.

Stevanus Aldi. (2014). Pembuatan Perangkat Lunak Pembelajaran Permainan Kartu Bridge. *Jurnal Ilmiah Vol. 3*.

Topo Yono. (2019). Fenomena Permainan Mini Bridge di Gabsi Jember. *BIORMATIKA Jurnal Ilmiah FKIP Universitas Subang Vol.5 No.1*.

Topo Yono, Agung Dwi Darmawan, Arya T Candra, & Ratna Mustika Yasi. (2023). Socialization of Bridge Base Online. *Gandrung: Jurnal Pengabdian Kepada Masyarakat*.

Surat kabar dan Majalah

Arnhemsche Courant, 23 September 1846.

De Oostpost : letterkundig, wetenschappelijk en commercieel nieuws- en advertentieblad, 12 Juni 1860.

Algemeen Handelsblad, 28 Juli 1895.

De avondpost, 19 September 1898.

Soerabaijasch Handelsblad, 2 Juli 1902.

De Sumatra Post, 19 Februari 1906.

De Preanger-Bode, 05 Juli 1909.

De Locomotief, 23 Oktober 1909.

Het nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indië, 28 Juni 1915

Het nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indië, 17 Juli 1915

De Sumatra Post, 23 November 1916.

Het nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indië, 04 Oktober 1916.

Het nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indië edisi 22 Oktober 1919.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

De Sumatra Post, 13 Oktober 1920.

De nieuwe vorstenlanden, 13 Oktober 1922.

Sumatra-Bode, 08 November 1922.

Bataviaasch Nieuwsblad, 04 Desember 1922.

De Preanger-Bode, 16 Desember 1922.

Deli Courant, 20 Februari 1923.

Sumatra-Bode, 26 Februari 1923.

Sumatra-Bode, 11 Maret 1923.

Indische Courant edisi 23 April 1923.

Bataviaasch Nieuwsblad, 24 April 1923.

De Sumatra Post, 08 Juni 1923.

Dragtster Courant, 07 Desember 1923.

Dragtster Courant, 31 Desember 1923.

Nieuwe Rotterdamsche Courant, 07 Juni 1924.

De Indische Courant, 02 Juli 1924.

Algemeen handelsblad voor Nederlandsch-Indië, 30 September 1924.

Het nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indië, 12 Juni 1925.

De Sumatra post, 15 Juni 1925.

Het Vaderland : staat- en letterkundig nieuwsblad, 07 Desember 1925.

De Locomotief, 23 Maret 1926.

Het nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indië, 31 Mei 1926.

Het nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indië, 25 Agustus 1926.

Het nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indië edisi 21 Juni 1926.

De Locomotief edisi 12 Juli 1926

De Locomotief, 02 Februari 1927.

Algemeen handelsblad voor Nederlandsch-Indië, 26 Februari 1927.

De Indische courant pada tanggal 19 Maret 1927.

Club kroniek maandblad gewijd aan het sociëteitsleven in Nederland en koloniën, jrg 1, no. 12, 05 Mei 1927.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

De Locomotief, 17 Mei 1927.

Het volk : dagblad voor de arbeiderspartij, 19 Mei 1927.

De Locomotief, 04 Juni 1927.

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant, 01 September 1927.

Algemeen Handelsblad, 22 Agustus 1928.

De Locomotief, 25 Januari 1929.

De Koerier, 18 Februari 1929.

Onze Courant, 06 Maret 1929.

Soerabaijasch Handelsblad, 04 April 1929.

Soerabaijasch Handelsblad, 30 Maret 1929.

Algemeen Handelsblad voor Nederlandsch-Indie, 07 September 1929.

Algemeen handelsblad voor Nederlandsch-Indië, 25 September 1929.

De Indische Courant, 17 Oktober 1929.

De locomotief, 13 Agustus 1930.

De Indische Courant, 18 Agustus 1930.

De Locomotief, 10 November 1930.

Het nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indië, 11 Desember 1930.

Soerabaijasch Handelsblad, 14 Februari 1931.

Orgaan van den Nederlandschen Bridge-bond; maandblad, jrg 1, 1931, no. 3, 01 Maret 1931.

Algemeen handelsblad voor Nederlandsch-Indië, 01 April 1931.

De locomotief, 08 Juni 1931.

Het nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indië, 27 Agustus 1931.

De koerier, 02 September 1931.

Rotterdamsch Nieuwsblad, 08 Maret 1932.

Soerabaijasch Handelsblad, 31 Maret 1932.

Het Nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indië, 14 April 1932.

Het Nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indië, 28 April 1932.

De Sumatra Post, 9 Mei 1932.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

De locomotief, 19 Maret 1932.

Soerabaijasch Handelsblad, 25 Juni 1932.

Algemeen handelsblad voor Nederlandsch-Indië, 16 Agustus 1932.

De Locomotief, 22 Agustus 1932.

De Sumatra Post, 29 September 1932.

De Indische Courant, 15 Oktober 1932.

De Locomotief, 05 November 1932.

Zutphensche Courant, 26 November 1932.

Het Nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indië, 14 Desember 1932.

De locomotief, 17 Januari 1933.

Het Nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indië, 18 Januari 1933.

De Locomotief, 19 Januari 1933.

Soerabaijasch handelsblad, 21 Januari 1933.

De Locomotief, 21 Februari 1933.

De Locomotief, 09 Maret 1933.

Bataviaasch Nieuwsblad, 30 Maret 1933.

Bataviaasch Nieuwsblad, 04 Mei 1933.

Soerabaijasch handelsblad, 02 Juni 1933.

Soerabaijasch Handelsblad, 10 Juni 1933.

De Telegraaf, 17 September 1933.

De courant Het nieuws van den dag, 03 November 1933.

De Avondpost, 03 Desember 1933.

Bataviaasch Nieuwsblad, 30 Desember 1933.

Algemeen Handelsblad voor Nederlandsch-Indië, 27 Februari 1934.

De Locomotief, 24 Maret 1934.

De Locomotief, 26 Maret 1934.

De Locomotief, 31 Maret 1934.

Bataviaasch Nieuwsblad, 05 April 1934.

De Locomotief, 07 April 1934.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

De Koerier, 17 April 1934.

De Locomotief, 18 April 1934.

De Locomotief, 20 April 1934.

De Locomotief, 27 April 1934.

De Locomotief, 28 April 1934.

Algemeen Handelsblad voor Nederlandsch-Indië, 05 Mei 1934.

De Indische Courant, 09 Mei 1934.

De Indische Courant, 05 Juni 1934.

De Indische Courant, 02 Juli 1934.

Algemeen handelsblad voor Nederlandsch-Indië, 13 Agustus 1934.

De Locomotief, 10 Januari 1935.

De Locomotief, 25 Januari 1935.

De Telegraaf, 31 Januari 1935.

De Koerier, 02 Februari 1935.

Soerabaijasch Handelsblad, 04 April 1935.

Soerabaijasch Handelsblad, 04 Mei 1935.

Algemeen Handelsblad voor Nederlandsch-Indië, 08 Mei 1935.

Soerabaijasch handelsblad, 09 Mei 1935.

De Locomotief, 15 Mei 1935.

De Locomotief, 27 Mei 1935.

De Locomotief, 08 Juni 1935.

De Locomotief, 13 Juni 1935.

De Locomotief, 14 Juni 1935.

Soerabaijasch Handelsblad, 15 Juni 1935.

De Locomotief, 17 Juni 1935.

De Locomotief, 25 Juni 1935.

De Indische Courant, 17 Agustus 1935.

De Locomotief, 24 Agustus 1935.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

De Koerier, 16 September 1935.

De Locomotief, 10 Oktober 1935.

De Locomotief, 10 Januari 1936.

De Koerier, 10 Februari 1936.

Algemeen handelsblad voor Nederlandsch-Indië, 15 Februari 1936.

De Koerier, 21 April 1936.

Soerabaijasch Handelsblad, 14 Agustus 1936.

De Koerier, 19 April 1937.

Bataviaasch Nieuwsblad, 15 Mei 1937.

Bataviaasch Nieuwsblad, 18 September 1937.

Haagsche Courant, 11 November 1937.

Soerabaijasch Handelsblad, 10 Oktober 1938.

Leeuwarder Courant, 15 Desember 1938.

Bataviaasch Nieuwsblad, 07 Januari 1939.

De locomotief, 05 April 1939.

Het Nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indië, 05 Februari 1940.

Soerabaijasch Handelsblad, 20 April 1929.

Soerabaijasch Handelsblad, 29 Juni 1940.

Bataviaasch Nieuwsblad, 09 Juli 1940.

Soerabaijasch Handelsblad, 22 Oktober 1940.

De Indische Courant, 24 Oktober 1940.

Soerabaijasch Handelsblad, 05 November 1940.

De Indische Courant, 28 Desember 1940.

Soerabaijasch Handelsblad, 23 Januari 1941.

De Indische Courant, 07 Februari 1941.

Soerabaijasch Handelsblad, 15 Februari 1941.

Bataviaasch Nieuwsblad, 03 April 1941.

Bataviaasch Nieuwsblad, 22 April 1941.

De Sumatra Post, 23 Mei 1941.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

De Indische Courant, 07 Mei 1941.

Advertentieblad voor Limburg, 04 Juli 1941.

Bataviaasch Nieuwsblad, 03 Februari 1942.

Algemeen Indisch dagblad, 27 Februari 1947.

Algemeen Indisch dagblad, 10 Maret 1947.

De Maasbode, 13 September 1950.

De Locomotief : Samarangsch handels- en advertentie-blad, 02 Desember 1950.

Nieuwe Courant, 04 Juli 1951.

Nieuwe Courant, 05 September 1951.

De Nieuwsgier, 20 September 1951.

De vrije pers : ochtendbulletin, 19 September 1952.

De vrije pers : ochtendbulletin, 08 Oktober 1952.

De vrije pers : ochtendbulletin, 11 November 1952.

De vrije pers : ochtendbulletin, 20 Desember 1952.

De vrije pers : ochtendbulletin, 03 Februari 1953.

Java-bode : nieuws, handels- en advertentieblad voor Nederlandsch-Indie, 05 Februari 1953

Het nieuwsblad voor Sumatra, 06 Februari 1953.

De vrije pers : ochtendbulletin, 09 Juli 1953.

De vrije pers : ochtendbulletin, 16 Juli 1953.

De vrije pers : ochtendbulletin, 26 November 1953.

De vrije pers : ochtendbulletin, 11 Desember 1953.

De vrije pers : ochtendbulletin, 15 Desember 1953.

De vrije pers : ochtendbulletin, 02 Januari 1954.

De vrije pers : ochtendbulletin, 26 Juli 1954.

De vrije pers : ochtendbulletin, 01 September 1954.

De Nieuwsgier, 7 Oktober 1954.

De vrije pers : ochtendbulletin, 29 November 1954.

De vrije pers : ochtendbulletin, 10 Desember 1954.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

De vrije pers : ochtendbulletin, 13 Desember 1954.

De locomotief : Samarangsch handels- en advertentie-blad, 3 Maret 1956.

De Nieuwsgier, 16 April 1956.

Algemeen Indisch dagblad : de Preangerbode, 11 Juli 1957.

Java-bode : nieuws, handels- en advertentieblad voor Nederlandsch-Indie, 21 Oktober 1957.

Orgaan van den Nederlandschen Bridge-Bond, jrg 24, 1956, no. 6, 01 Juni 1956.

De tijd : dagblad voor Nederland, 08 April 1967.

De Volkskrant, 4 Oktober 1969.

Majalah Bridge Indonesia

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

LAMPIRAN

VENDUTIE.

Op Woensdag 13 *Junij* 1860.

Zullen voor het lokaal van de Club te Soerabaya gelegen aan den weg naar Simpang, worden verkocht:

Vier perceelen ledig liggende grond respectivelijk groot 628—556—208 en 254 vierkante Rijnlandsche roeden gelegen te *Mergo LJosso*, aan den weg van Embong Malang te Soerabaya, behoorende aan SAID AL-AIN PANGERANG ALHABASSIJ, te zamen uitmakende het perceel begrensd door het gebouw van de Club, den weg van Embong Malang en het huis van den Heer A. C. GUNSCH. (-18)

Lampiran 1. Keberadaan *Simpang Club* di Surabaya Pada Tahun 1860.

Sumber: *De Oostpost : letterkundig, wetenschappelijk en commercieel nieuws- en advertentieblad* edisi 12 Juni 1860.

Lampiran 2. *Simpang Club* di Surabaya.

Sumber: *Het feestgebouw van de Simpang Club in Soerabaja*, Koleksi Nationaal Museum van Wereldculturen edisi 1938.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Lampiran 3. *Societeit Concordia* di Surabaya.

Sumber: *Societeit Concordia*, Soerabaja, Koleksi Nationaal Museum van Wereldculturen edisi 1887-1891.

Lampiran 4. *Societeit Concordia* di Malang.

Sumber: *Het gebouw van Societeit Concordia in Malang, Oost-Java*, Koleksi Nationaal Museum van Wereldculturen edisi 1924-1932.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Lampiran 5. *Societeit Concordia* di Bandung.

Sumber: *Gebouw van Societeit Concordia te Bandoeng,* Koleksi Nationaal Museum van Wereldculturen edisi 1924-1932.

Lampiran 6. *Societeit Concordia* di Weltevreden, Batavia.

Sumber: *Exterieur van societeit Concordia*, Koleksi Nationaal Museum van Wereldculturen edisi 1890-1910.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Lampiran 7. *Societeit De Harmonie* di Batavia.

Sumber: *Societeit De Harmonie aan het het einde van de Molenvliet te Batavia*, Koleksi Nationaal Museum van Wereldculturen edisi 1890-1910.

Lampiran 8. *Militaire Societeit Concordia* di Weltevreden, Batavia.

Sumber: *Weltevreden - Militaire Societeit Concordia*, Koleksi Nationaal Museum van Wereldculturen edisi 1920-1940.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Lampiran 9. *Militaire Societeit Concordia* di Bandung.

Sumber: *De Militaire Societeit te Bandoeng met links de afdeling voor onderofficieren*, Koleksi Nationaal Museum van Wereldculturen edisi 1920-1940.

Lampiran 10. Sekelompok Orang Bermain Bridge di dek kapal SS ‘Oranje’.

Sumber: *Gezelschap aan dek van schip SS ' Oranje'*, Koleksi Nationaal Museum van Wereldculturen edisi 1916.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Lampiran 11. Para Pemain Whist dan Hombre di Magelang.

Sumber: "*Whist- en Hombreclub te Magelang*", *Digital Collection* edisi 1904.

Wanneer kaarten (bridgen) tot sport gerekend mag worden, dan kan gerust gezegd worden dat de Oostkust, trouwens geheel Indië, een der sportliefste landen van de gehoele wereld is. Wij hebben eens getracht uit te rekenen hoeveel uur per jaar de doorsnee Deliaan en — vooral niet te vergeten — Deliaansche aan brigien spendeert. De uitkomst was niet gering. Overigens bridgen is een moeilijk spel en er zijn heele volksstammen die het nooit leeren,—zelfs niet tellen tot 13. En daarom hebben bovenstaande jeugdige kaartenthousiasten zeker gedacht „Jong geleerd oud gedaan." waarmede wij niet willen zeggen dat men door van jongsaf te beginnen het wel leert. De kans is in ieder geval grooter. Wat op bovenstaande foto intusschen treft is de ernst van de jeugdige beoefenaars. Want ernst is een der hoofdvereischten voor het „ware" kaartspel . . . hoe geheel anders het soms ook lijkt gedurende het spel, dat de fanatieke speler smalend noemt „bridge met een pr..atje.

Lampiran 12. Antusiasme dan Keseriusan Anak-Anak Eropa sebagai Ciri Khas dari Pemain Muda di Wilayah Timur Hindia Belanda (Pantai Timur, Deli, Sumatera Utara).

Sumber: *Sumatra Post* edisi 11 Oktober 1930.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Lampiran 13. Suasana Acara Bridge-Drive yang Diselenggarakan oleh "Boeatan" di Rumah Voorhout, dengan Freule van Ryckevorsel dan jhr. Laman Trip Membantu di Bagian Bufet.

Sumber: *Bataviaasch Nieuwsblad* edisi 28 April 1931.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA

Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Zeg, willen jullie twee snuiters wel eens doorloopen, dit is geen namiddag-thee-partijtje.

Wat zei je daar?

Zeg Frank, wees niet zoo ruw tegen die mannen..... Het gros hunner heeft betere tijden gekend. Je zou wel eens tegen een advocaat, een bankier of dokter kunnen spreken of zelfs tegen een vroeger millionnair, wie weet!
Nou die laatste moet dan wel een bankier geweest zijn.

Hij maakte grapjes en vertelde dat de soep nagemaakt was.

Tom ik geloof, dat je verschrikkelijk aardig bent om aan de arme menschen te denken, die werkloos zijn door hun voedsel en kleeding te geven en een ieder houdt daarom van, je.....
Wat zou je van eten zeggen?

Wellicht is het beter, dat je naar de stad gaat om vanavond te dineeren..... Ik ben nog zoo moe van dat bridgen in den middag....., en vandaag is het Pansy's vrije dag..... er is niets in huis dat eethaar is.
WAT?

Weer een bridge-weduwnaar, ja dat ben ik en nu zendt ze me nog de deur uit om te eten ook. Gelukkig, dat ik mijn eigen „broodlijn" heb.

Tom voedt de werkloozen nog steeds. Het is zoowat tijd om de deuren te openen. Er wacht een reuze queu ongeveer twee bloks lang. Denk je dat er genoeg voedsel voor een ieder is?

Natuurlijk, maar ik zag twee schooiers aan het hoofd van de queu staan, die geen voedsel verdienen..... precies een paar van die bedelaars. Nooit een dag in hun leven gewerkt.

En als ze binnenkomen, dan zal ik ze toonen, waarheen ze moeten gaan! Ik zal.....

Nee, doe dat niet, zoolang ik deze plaats betaal, is ze voor een ieder, die honger'g is, open.

Natuurlijk mijnheer Duff, maar ik houd er niet van, dat U dergelijke schooiers, die het werken haten, aanmoedigt.

Je hebt gelijk Frank! Zij zullen morgen niet meer terugkomen; ik zal ze werk aanbieden.

Lampiran 14. Komik ini Menampilkan Kisah Keluarga Duff dalam Menghadapi Krisis Ekonomi Tahun 1932. Permainan Bridge Digambarkan sebagai Hiburan Kelas Menengah yang Menyita Waktu, serta Mengalihkan Perhatian dari Realitas Pengangguran dan Kemiskinan di Sekeliling Mereka.

Sumber: *Algemeen handelsblad voor Nederlandsch-Indië*, 07 April 1932.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Lampiran 15. Foto ini Memperlihatkan Suasana Pertemuan Pertama Klub Bridge Batavia yang berlangsung di Trianon, Batavia.

Sumber: *De Locomotief*, 26 Mei 1932.

Lampiran 16. Karikatur ini Menggambarkan Sindiran Halus dari Seorang Pengamat yang Tidak Bermain Bridge Dimintai Tolong oleh Pemain untuk Mengambilkan Buku Skor, Lalu Menjawab Ketus Bahwa Ia Bukan Biro Perjalanan.

Sumber: *De Locomotief*, 22 Oktober 1932.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Lampiran 17. Iklan ini Merupakan Promosi Majalah Bridge-Echo dan Bridge-Club Semarang (B.C.S.), yang Mengajak Pembaca Meningkatkan Kemampuan Bermain Bridge dengan Menjadi Pelanggan.

Sumber: *Algemeen Handelsblad voor Nederlandsch-Indië*, 19 Mei 1934.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

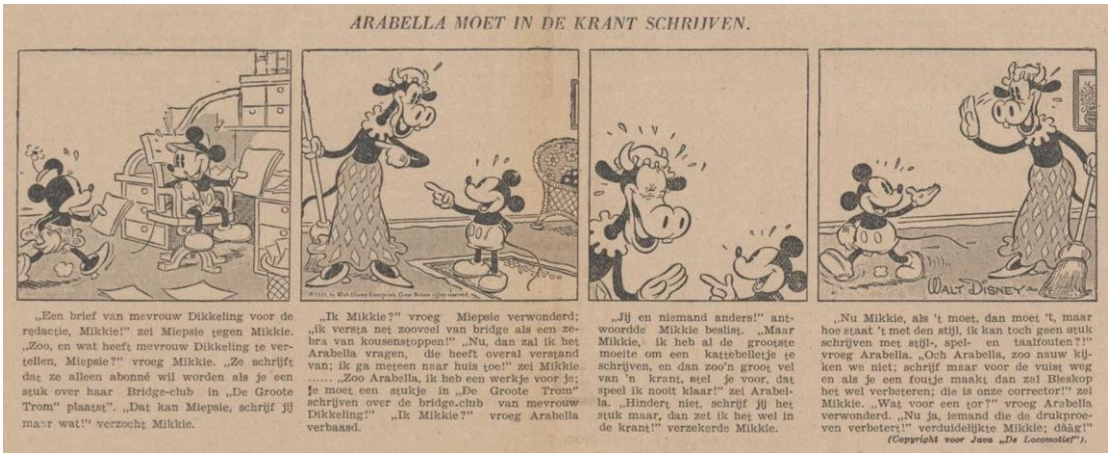

Lampiran 18. Seorang Perempuan Elit Eropa Bersiap Mengenakan Mantel Wol dengan Kerah Oposum dan Sarung Tangan Berhias Logam Menuju Klub Bridge.

Sumber: *Deli Courant*, 13 Oktober 1934.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA

Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Lampiran 19. Komik Tahun 1935 Menunjukkan Tokoh Disney yakni Mickey Mouse dan Clarabelle Cow Menggambarkan Permintaan Pembaca Agar Menulis Koran tentang Klub Bridge.

Sumber: *De Locomotief* edisi 11 Mei 1935.

Lampiran 20. Komik Tahun 1935 Memperlihatkan Seorang Perempuan Menunda Perjalanan Demi Menghadiri Pertemuan Klub Bridge-nya.

Sumber: *Algemeen handelsblad voor Nederlandsch-Indië* edisi 22 Juli 1935.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Lampiran 21. Foto ini Memperlihatkan Sekelompok Pemain Bridge Tengah Bersantai dan Bermain Kartu di Ruang Rekreasi Baru Grand Hotel Nongkodjadjar.

Sumber: *Indische Courant* edisi 27 November 1937.

Lampiran 22. Ruangan Permainan Bridge *Simpang Club* di Surabaya.

Sumber: *Speelzaal van de Simpang Club in Soerabaja*, Koleksi Nationaal Museum van Wereldculturen edisi 1938.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Lampiran 23. Foto-Foto Mode ini Menampilkan Gaya Busana Perempuan Eropa di Hindia Belanda pada Masa Kolonial, Termasuk Pakaian untuk Bermain Bridge.

Sumber: *Bataviaasch Nieuwsblad* edisi 04 Maret 1938.

Lampiran 24. Foto ini Memperlihatkan Sekelompok Perempuan dari Kalangan Eropa di Batavia yang Sedang Bermain Bridge dalam Suasana Santai di Rumah Ny. Soerachman, sebagai Bagian dari Kegiatan Amal untuk Mendukung Panti Asuhan "Roekoen Isterie".

Sumber: *Algemeen handelsblad voor Nederlandsch-Indië* edisi 20 Juni 1938.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Oost-Java's bridge-kampioenen, gedurende de wedstrijden in de groote danszaal van den Stadstuin.

Lampiran 25. Foto ini Menampilkan para Juara Bridge dari Jawa Timur yang Berpose Bersama Selama Berlangsungnya Kompetisi di Aula Dansa Utama Stadstuin, Mencerminkan Besarnya Antusiasme Terhadap Permainan Bridge Sebagai Ajang Prestise dan Pergaulan di Era Kolonial.

Sumber: *De Indische Courant* edisi 11 Oktober 1938.

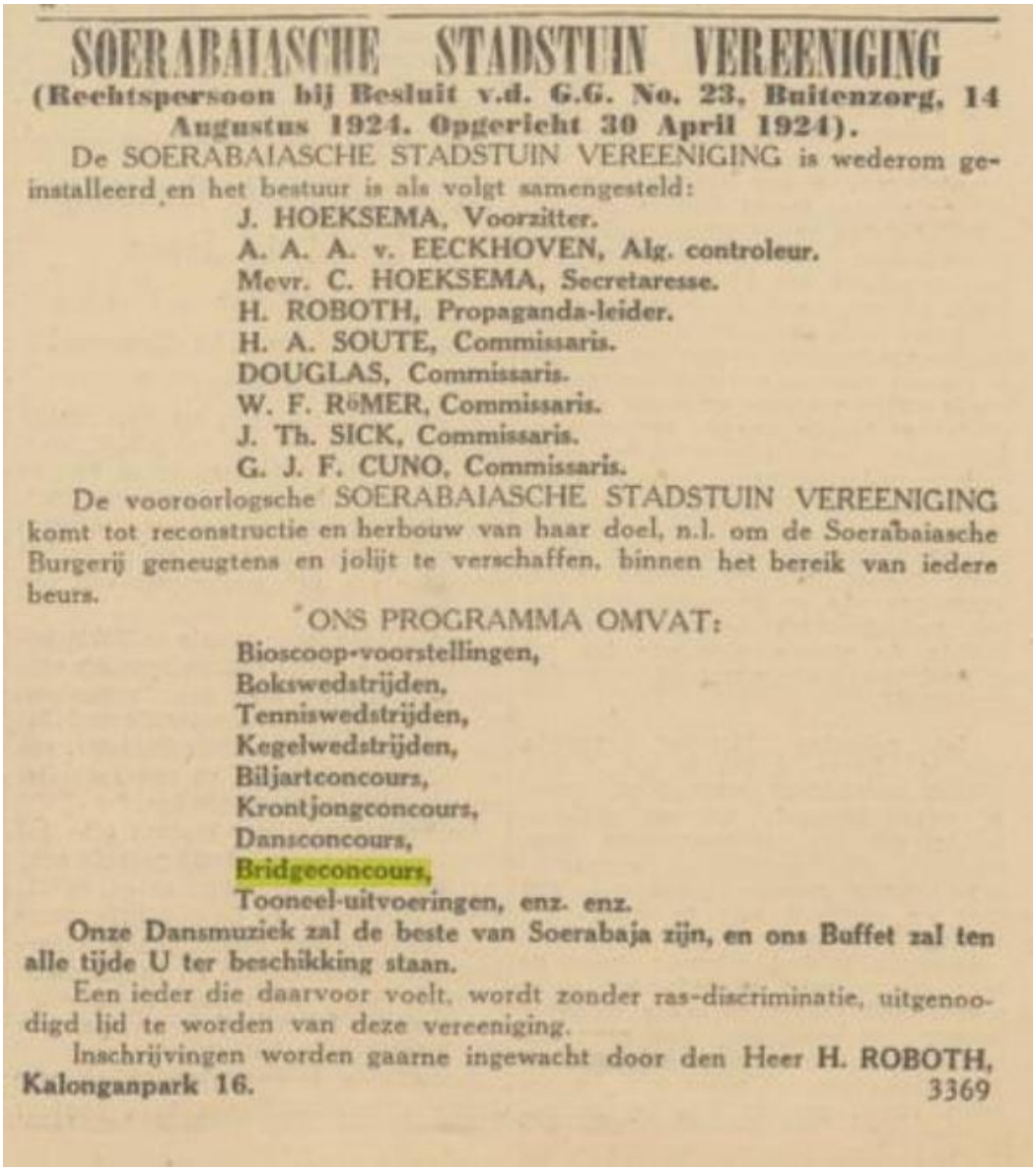
UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Lampiran 26. Foto ini Menangkap Suasana Intens saat Kompetisi Bridge Tengah Berlangsung di *Soerabajasche Middenstands Bridgeclub*.

Sumber: *Soerabaijasch Handelsblad* edisi 28 April 1941.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

SOERABAIASCHE STADSTUIN VEREENIGING

(Rechtspersoon bij Besluit v.d. G.G. No. 23, Buitenzorg, 14 Augustus 1924. Opgericht 30 April 1924).

De SOERABAIASCHE STADSTUIN VEREENIGING is wederom geïnstalleerd en het bestuur is als volgt samengesteld:

J. HOEKSEMA, Voorzitter.
A. A. A. v. EECKHOVEN, Alg. controleur.
Mevr. C. HOEKSEMA, Secretaresse.
H. ROBOTH, Propaganda-leider.
H. A. SOUTE, Commissaris.
DOUGLAS, Commissaris.
W. F. RÖMER, Commissaris.
J. Th. SICK, Commissaris.
G. J. F. CUNO, Commissaris.

De vooroorlogsche SOERABAIASCHE STADSTUIN VEREENIGING komt tot reconstructie en herbouw van haar doel, n.l. om de Soerabaiasche Burgerij geneugtens en jolijt te verschaffen, binnen het bereik van iedere beurs.

ONS PROGRAMMA OMVAT:

Bioscoop-voorstellingen,
Bokswedstrijden,
Tenniswedstrijden,
Kegelwedstrijden,
Biljartconcours,
Krontjongconcours,
Dansconcours,
Bridgeconcours,
Tooneel-uitvoeringen, enz. enz.

Onze Dansmuziek zal de beste van Soerabaja zijn, en ons Buffet zal ten alle tijde U ter beschikking staan.

Een ieder die daarvoor voelt, wordt zonder ras-discriminatie, uitgenoodigd lid te worden van deze vereeniging.

Inschrijvingen worden gaarne ingewacht door den Heer **H. ROBOTH, Kalonganpark 16.**

3369

Lampiran 27. Satu Tahun Pasca-Kemerdekaan Indonesia, *Soerabaiasche Stadstuin Vereeniging* Kembali Menyelanggarakan Kompetisi Bridge.

Sumber: Nieuwe Courant edisi 01 November 1946.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Lampiran 28. Komik Tahun 1948 Berkisah Tentang Seorang Anak dan Ayahnya yang Memberikan Kejutan pada Ibu (Susie) untuk Mencuci Piring Agar Ibunya Bisa Bersantai Membaca Koran. Namun, Sang Ibu Justru Mengundang Tamu Klub Bridge di Rumahnya, yang mana Piring-Piring Menumpuk Banyak.

Sumber: *Nieuwe Courant*, 19 Juni 1948.

SOCIETEIT „DE HARMONIE"

DUPLICATE BRIDGE-CONCOURS M. VASTE PARTNERS

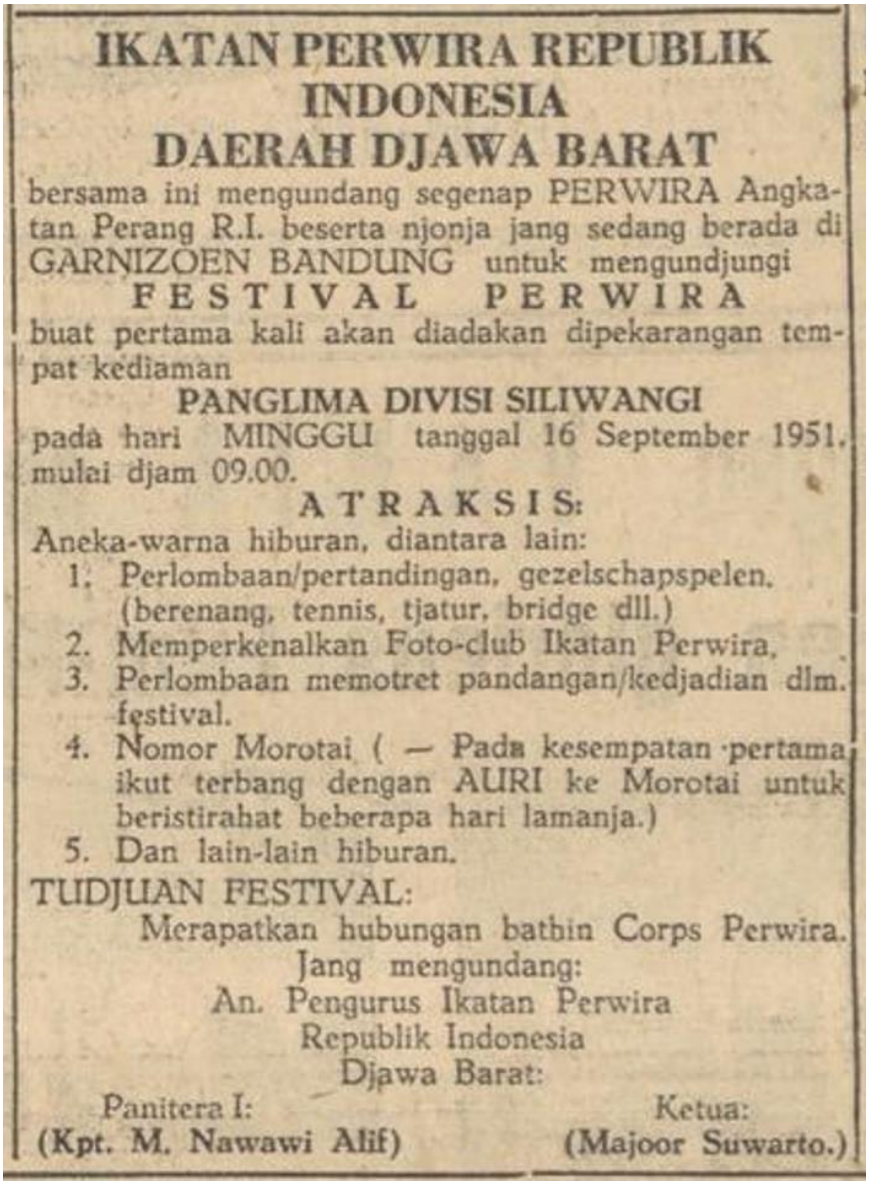
Uitsluitend voor leden van de Sociëteit „De Harmonie" en hunne dames te houden op **DONDERDAG 22 SEPTEMBER 1949.**
Aanvang 19.30 uur precies. Inleggeld *f* 5.— per paar.
De Bridge-commissie rekent op een groot aantal inschrijvingen.

Inschrijving vanaf **HEDEN** bij de receptie van de Sociëteit
Sluiting inschrijving **DONDERDAG 22 SEPTEMBER** te 13.00 uur.
13134

Lampiran 29. Kompetisi Bridge diadakan di Societeit de Harmonie, Batavia.

Sumber: *Het dagblad : uitgave van de Nederlandsche Dagbladpers te Batavia*, 17 September 1949.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

IKATAN PERWIRA REPUBLIK INDONESIA
DAERAH DJAWA BARAT

bersama ini mengundang segenap PERWIRA Angkatan Perang R.I. beserta njonja jang sedang berada di GARNIZOEN BANDUNG untuk mengundjungi

F E S T I V A L P E R W I R A

buat pertama kali akan diadakan dipekarangan tempat kediaman

PANGLIMA DIVISI SILIWANGI

pada hari MINGGU tanggal 16 September 1951. mulai djam 09.00.

A T R A K S I S:

Aneka-warna hiburan, diantara lain:

1. Perlombaan/pertandingan, gezelschapspelen. (berenang, tennis, tjatur, bridge dll.)
2. Memperkenalkan Foto-club Ikatan Perwira.
3. Perlombaan memotret pandangan/kedjadian dlm. festival.
4. Nomor Morotai (— Pada kesempatan pertama ikut terbang dengan AURI ke Morotai untuk beristirahat beberapa hari lamanja.)
5. Dan lain-lain hiburan.

TUDJUAN FESTIVAL:

Merapatkan hubungan batbin Corps Perwira.

Jang mengundang:
An. Pengurus Ikatan Perwira
Republik Indonesia
Djawa Barat:

Panitera I: (Kpt. M. Nawawi Alif)
Ketua: (Majoor Suwarto.)

Lampiran 30. Iklan ini Menunjukkan Bahwa Permainan Bridge menjadi Salah Satu Bentuk Hiburan Resmi dalam Festival Perwira yang Diselenggarakan Oleh Ikatan Perwira Republik Indonesia Jawa Barat pada Tahun 1951.

Sumber: *Algemeen Indisch dagblad : de Preangerbode*, 11 September 1951.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Dari Dunia Hiburan ke Arena Kompetisi: Perkembangan Olahraga Bridge di Indonesia, 1909-1969
Fitri Nur Istiqomah, Baha' Uddin, M. Hum.
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

BRIDGE CLUB BANDUNG

(Lid Gabungan Bridge Bandung)
organiseert op DINSDAG 4 DECEMBER a.s. in het Restaurant
„NAGA MAS"

GROTE OPEN ST. NICOLAASDRIVE

met Wisselende Partner

DIVERSE ATTRACTIES. OOK VOOR NIET-LEDEN.
Aanvang inschrijving : 19.00 uur Sluiting inschrijving : 19.30 uur
Inleg-geld per persoon : Rp. 5.—

Op 11 en 18 December
OPEN VIERTALLEN — DRIVES
Inleg-geld per Viertal Rp. 20,—

WORDT LID VAN BRIDGE CLUB BANDUNG.

Contributie Rp. 2,50 per maand.

Lampiran 31. Iklan ini Menunjukkan Aktivitas Bridge Club Bandung yang Mengadakan Turnamen Terbuka St. Nicolaasdrive di Restoran Naga Mas pada 4 Desember, Mencerminkan Popularitas Bridge Sebagai Hiburan Sosial yang Terorganisir dan Terbuka Bagi Anggota Maupun Non-Anggota.

Sumber: *Algemeen Indisch dagblad : de Preangerbode*, 1 Desember 1956.